

УДК 32.019.5 : 659.3 (474)
DOI <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i26.910>

Д. В. Яковлев

ORCID ID: 0000-0003-2828-4669

доктор політичних наук, професор,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДИСКУРС ВІТЧИЗНЯНИХ МЕДІА ЩОДО КРАЇН БАЛТІЇ: МИНУЛЕ/МАЙБУТНЄ, POLICY/POLITICS

*...куди нам бігти нікуди нам не втекти
лишимося навіки у прикордонній зоні
не боюся вицокування годинника
все одно ми вплили інклязами в буритин часу.*
Антанас А. Йонінас. Прикордонна зона¹

Вступ. У пострадянських суспільствах, які знаходяться на цивілізаційному перехресті (або, як пише відомий литовський поет Антанас А. Йонінас, «у прикордонній зоні»), важливо враховувати досвід країн, які подолали тоталітарну спадщину. Інакше є ризик залишитись в історії «перехідним», «розділеним» суспільством з Failed State. Для України унікальність пострадянських трансформацій полягає, серед іншого, в тому, що вибір шляху демократизації супроводжується демодернізацією, економічною рецесією. Час від часу, залежно від результатів виборів, у політичному дискурсі ставляться під сумнів європейські орієнтири цивілізаційного розвитку. У цьому сенсі одним із прикладів успішних пострадянських змін є досвід країн Балтії (Латвії, Литви та Естонії). Вони не лише ефективно дезінтегрувались від радянського минулого, але й доволі швидко інтегрувались у ЄС.

Мета статті – дослідити дискурс вітчизняних медіа щодо країн Балтії. Погляд на досвід дезінтеграції/інтеграції країн Балтії крізь призму вітчизняного медіа дискурсу більше «про нас», аніж «про них». Цей аналіз дозволяє побачити проблеми та «сірі зони» вітчизняного політичного дискурсу та дискурсу медіа. Зокрема, можна виокремити дві проблеми вітчизняного медіадискурсу: він не є громадянським та раціональним. Повною мірою це стосується також політичного дискурсу, який, через особливості олігархічних медіа щодо поєднання влади (зокрема, й «четвертої») та власності, ретранслюється в дискурсі медіа. Через ці проблеми дискурсу (іраціональність та відсутність презентації інтересів громадян у публічній площині) вже декілька десятиліть країна знаходиться на зупинці «електоральна демократія», практично не просуваючись у напрямку, який проклали країни Балтії: модернізації, консолідованої демократії, європейської інтеграції.

Дослідження політичного дискурсу вимагає постійної уваги до політичних нарративів й моделей

реальності. Інакше кажучи, у фокусі аналізу перебувають тексти та контексти боротьби за владу [8].

Дискурс є водночас простором та інструментом політичної конкуренції. З одного боку, це простір боротьби за владу, місце перетину візій минулого, сучасного та майбутнього політичних відносин, який надає певне значення практикам. З іншого боку, дискурс є досить ефективним інструментом політики, завдяки якому суспільству нав'язується воля правлячого класу [2].

Результати дослідження. У підходах до розуміння дискурсу (критичному та постмодерному) можна побачити дуалізм. Він притаманний і самому дискурсу. Адже, нагадаємо, сам термін «discursus» означає метушню, біганину, колообіг, рух. Дискурс формується рухом (або метушнею) сенсів між опозиціями: наратив – модель, текст – контекст, минуле – майбутнє, індивідуалізм – колективізм, дія – структура, ін.

Визначаючи сутність дискурсу в габермасівській теорії, Р. Познер зазначає: «Діалог, темою якого є норми і уявлення про навколишній світ, а метою – пошук угоди між учасниками про ці норми і уявлення, Габермас назвав дискурсом. Дискурси породжуються мовними актами, які існують у рамках недискурсивної комунікації. Тільки коли мовний акт з одної з перерахованих причин стає проблематичним, з'являється необхідність почати дискурс» [5].

Раціональність дискурсу важлива, але проблема. Для пострадянських суспільств це зумовлено перехідним станом політичного дискурсу: «Дискусії стосовно ролі раціональності у функціонуванні політичних інститутів демократичних країн особливо активізуються в трансформаційні періоди суспільного розвитку, коли проблематизується здатність людини адекватно досягнути суспільство (раціональність знання) та належним чином упорядкувати та перебудувати цей світ (раціональність дії)... концепція політичної раціональності може бути використана для пояснення джерел, характеру та напрямків політичної трансформації на шляху від авторитаризму до демократії... Це є завданням комунікативного розуму (Ю. Габермас), завдяки якому комунікативна раціоналізація суспільства відкриває можливість створювати й обґрунтовувати нові легітимні правила соціального регулювання» [7, с. 267].

¹ переклад Ю. Андруховича

У даній статті аналіз дискурсу вітчизняних медіа відносно країн Балтії конструюється навколо таких пар, як минуле – майбутнє, policy – politics. При цьому на першому етапі дослідження обрано два найбільш популярних (за даними рейтингу 2020 року) інтернет-сайта: «Pravda.com.ua» та «Strana.ua». Перший набрав у 2020 році 39,88 млн. переглядів, другий – 28,44 млн. [6]. До того ж «Pravda.com.ua» визнано найефективнішим медіа-брендом в Інтернеті серед суспільно-політичних ЗМІ [1]. Безумовно, вони впливають на порядок денний суспільства та визначають зміст вітчизняного медіа дискурсу. Це щодо масовості. Тепер щодо раціональності. Ураховуючи наголос на раціоналізації дискурсу та дотримуючись переконання щодо необхідності забезпечення переваги раціональних текстів (преса) над ірраціональністю образів (візуальні медіа) у формуванні політичного дискурсу, було обрано сайти найбільш авторитетних аналітичних видань – «Дзеркало тижня» і «День». У цілому тематика, пов'язана з минулим та майбутнім країн Балтії, сьогодні, яке виражається у policy та politics, повною мірою представлена у вітчизняному медіа дискурсі. Пошуковий запит «Країни Балтії: Латвія, Литва, Естонія» станом на початок січня 2021 року дає такі результати: «Pravda.com.ua» – 187 сторінок, «Strana.ua» – 1657, «Дзеркало тижня» – 1183, «День» – 1220 активних посилань.

Відзначимо симетричність інформаційного впливу: українська тематика посідає одне з важливих місць у медіа дискурсі країн Балтії. Для ілюстрації цього можна послатись на працю В. Нападистої. У дискурсі медіа країн Балтії віддзеркалюються усі значимі події вітчизняної політики – від подій 2013–2014 років («Євромайдан») до проблем урядування (policy) та політичної конкуренції, перебігу демократизації і результату виборчих кампаній (politics). В. Нападиста визначає перелік топових тем медійного дискурсу країн Балтії щодо України. Серед них: «Євромайдан – це та точка відліку, яка потужно сконцентрувала увагу вищих посадових осіб, парламентарів, урядовців країн Балтії (незалежно від політичної належності персоналій, змінюваних на певних високих посадах) на плині знакових подій в Україні 2014–2017 рр.: трагічних подій січня–лютого 2014; анексії Криму і становищі кримських татар; вторгнення російських військ на територію Донецької, Луганської областей та проведення незаконних референдумів, що стали відліком фактичної окупації частини української території; підписання та імплементації угоди з ЄС; розгортання театру військових дій на Сході України – Іловайський котел, Дебальцеве; реформування країни на тлі військових дій та втрати значної частини економічного потенціалу; залучення зовнішньої політичної, економічної, воєнної, гуманітарної підтримки; отримання безвізу [4].

У дискурсі вітчизняних медіа щодо країн Балтії йдеться про раціональну політику Латвії, Литви та Естонії відносно радянського минулого та європейського майбутнього, виважену економічну політику, принципову зовнішньополітичну лінію, підтримку результатів вільних виборів та демократичних процесів в Україні та інших пострадянських країнах.

По-перше, висвітлення подій минулого пердусім – під кутом подолання радянської спадщини. Широко представлені історичні екскурси, пов'язані з переосмисленням минулого. Наприклад, запровадження у країнах Балтії, окрім загальноєвропейського дня, власних днів пам'яті жертв нацизму і сталінізму (<https://zn.ua/ukr/HISTORY/24-lipnya-vs-23-serpnya-koli-ukrayini-svyatkuvati-den-prapora-.html>); народження незалежних Естонії, Латвії та Литви «... у вогні Першої світової війни» (https://zn.ua/ukr/HISTORY/harkiv-pershi-postrili-v-spinu-ukrayinskoji-narodnoyi-respubliki-276513_.html); «Перша світова війна започаткувала широкий спектр змін: на політичній карті Європи з'явилася низка нових держав (Латвія, Литва, Естонія, Польща Чехословаччина Австрія, Угорщина, Королівство сербів, хорватів і словенців, Фінляндія, Україна, Грузія, Азербайджан). Війна вплинула на подальший розвиток демократії, парламентаризму, загального виборчого права, розширення території їх присутності» (https://zn.ua/ukr/HISTORY/velika-viy-na-chi-vsi-yiyi-uroki-vivchilyudstvo-293590_.html); уникнення радянської окупації після громадянської війни, коли «... вирвалися з «братніх обіймів» Польща, Литва, Латвія, Естонія та Фінляндія...» (https://zn.ua/ukr/HISTORY/kronshtadtska-tragediya-326670_.html); перегляд політичної та правової оцінки Російською Федерацією пакту «Молотова – Ріббентропа», згідно з яким «...Латвія, Естонія, Фінляндія, Східна Польща та Бессарабія були віднесені до сфери інтересів СРСР, а Литва і західні області Польщі – до сфери інтересів Німеччини. Надалі Литва увійшла у сферу радянських інтересів» (<https://zn.ua/ukr/HISTORY/pakt-pro-narad.html>); фіксуються здобутки країн Балтії у «дрейфі від Союзу»: «3 березня 1991 року під час референдумів проголосувало за незалежність 73,7% населення Латвії і 78,4% – Естонії. При цьому в Латвії явка склала 87,6%, а в Естонії – 82,9% виборців. Питання референдуму в Латвії звучало так: «Ви за демократичну і незалежну Латвію?» В Естонії формулювання було дещо іншим: «Ви за відновлення незалежності і національного суверенітету Естонської Республіки?» В останньому випадку формулювання питання більш виразно підкреслювало правонаступництво з довоєнною Естонською Республікою, тоді як у Латвії в цьому сенсі формулювання було більш нейтральним»

(<https://day.kyiv.ua/uk/news/220818-krayiny-baltiyyi-planuyut-styagnennya-z-rf-kompensaciyi-za-chasy-radyanskoj-okupaciyi>), ін.

По-друге, матеріали, присвячені європейському майбутньому країн Балтії та європейським перспективам України. Власне майбутнє країн Балтії вибудовують як члени ЄС та НАТО, що фіксується в дискурсі вітчизняних медіа: «Треба нарощувати військову присутність НАТО в країнах Балтії» (<https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/krayiny-baltiyyi-proty-koaliciyi-z-kremlem>); «Лідери Польщі, Латвії, Естонії та Литви обговорять новий бюджет ЄС» (<https://day.kyiv.ua/uk/news/030618-lidery-polshchi-latviyi-estoniyi-ta-lytvy-obgovoryat-povuu-byudzhety>). При цьому в дискурсі активно протиставляється радянське минуле країн Балтії та їх прагнення відгравати активну роль у виробленні політики НАТО та ЄС відносно РФ, України, Білорусі, Грузії. Як приклади можна навести такі статті: «Країни Балтії проти коаліції з Кремлем» (<https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/treba-naroshchuvaty-viyskovu-prysutnist-nato-v-krayinah-baltiyyi>); «У Балтійському морі стартували військові навчання НАТО Baltops за участю 19 країн» (<https://day.kyiv.ua/uk/news/070620-u-baltiyskomu-mori-startuvaly-viyskovi-navchannya-nato-baltops-za-uchastyu-19-krayin>); «Балтійські держави – Литва, Латвія, Естонія, проіснувавши в першій половині ХХ століття по 20 років, отримали такий потужний національно-історичний заряд, що його цілком вистачило, щоб тепер стати органічною частиною сучасної Європи. Шкода, що ми отриманням подібного заряду похвалитися не можемо. Символом того, як ми розпорядилися унікальним шансом, який дала нам історія, може бути сумовито-безнадійна фраза Л. Кравчука: «Маємо те, що маємо». Фраза гідна дервіша-фаталіста на каїрському базарі, а не лідера європейської країни» (<https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobici/2007-y-rik-iz-trivogoyu-ta-nadiieyu>); «Майже десять років в ЄС – досвід Литви» (<https://day.kyiv.ua/uk/article/svitovi-diskusiyi/mayzhe-desyat-rokiv-v-ies-dosvid-litvi>); «Балтія: через терни до Європи» (<https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planeti/baltiya-cherez-terni-do-ievropi>); «Литва, Латвія та Естонія запровадили санкції проти причетних до насильства у Білорусі» (<https://day.kyiv.ua/uk/news/201120-litva-latviya-ta-estoniya-zaprovadili-sankciyi-proti-prichetnih-do-nasilstva-u-bilorusi>), ін. Україна та країни Балтії мають спільне радянське минуле, але чи чекає на наші країни спільне майбутнє у складі ЄС? Це питання залишається відкритим. Натомість у дискурсі вітчизняних медіа представлена однозначна позиція країн Балтії відносно підтримки європейського та євроатлантичного курсу України.

По-третє, країни Балтії презентовано як приклади ефективної публічної політики. Про це

йдеться в таких матеріалах: «Дорогі» реформатори» (<https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/dorogi-reformatory>); «Що таке конкурентоспроможність в умовах глобалізації» (<https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobici/shcho-take-konkurentospromozhnist-v-umovah-globalizaciyi>); «За останні 25 років сплигло чимало води. І не тільки весняної. За цей час багато наших сусідів зуміли не лише стати членами ЄС і скасувати валютне регулювання, а й відмовитися від своїх національних валют на користь євро (Словенія, Словаччина, Естонія, Латвія, Литва)» (https://zn.ua/ukr/columnists/valyutna-liberalizaciya-po-ukrayinski-vtecha-vid-reform-239101_.html); «Україна стане 27-ю країною Ради Європи, яка підписала Кодекс соцзабезпечення. Із країн пострадянського простору тільки Литва, Латвія, Молдова та Естонія підписали цей документ, і лише Естонія його ратифікувала. Чому інші пострадянські країни не поспішають із ратифікацією?» (https://zn.ua/ukr/SOCIUM/genrik-kristensen-ya-ne-prigadayu-zhodnoyi-krayini-v-yakiy-subsidiya-na-oplatu-zhkp-yshla-b-v-energetichni-kompaniyi-_.html); «Чому «антивідмивний» індекс України знижується» (<https://zn.ua/ukr/macrolevel/finmonu-vsuperech.html>); «Естонський пряник» (https://zn.ua/ukr/article/print/macrolevel/estonskiy-pryanik-267386_.html); «За останні 20 років Україна перенесла три системні кризи – у 1998–1999, 2008–2009 і 2014–2015 рр.» (https://zn.ua/ukr/macrolevel/finansovane-stabilnist-306347_.html), ін.

По-четверте, підтримка демократичних виборів на пострадянському просторі та демократизації в Україні з боку країн Балтії. Про підтримку демократичних політичних перетворень йдеться в таких статтях: «Чому Україні сьогодні потрібен блок Міжмор'я – коаліція країн між Балтійським і Чорним морями?» (https://zn.ua/ukr/international/pakt-shidnoyi-yevropi-i-turechchini-proti-rosiyskogo-neoimperializmu-_.html); «Балтійська і Адріатична хартії США як приклади тимчасової багатосторонньої структури безпеки для України, Грузії, Молдови та Азербайджану» (https://zn.ua/ukr/international/yak-zrobiti-siru-zonu-yevropi-mensh-siroyu-290277_.html); «Какое европейское будущее строит Украина? Нечто среднее между Албанией и Литвой?» (<https://strana.ua/opinions/315685-kakoe-evropejskoe-budushchee-stroit-ukraina-nechto-srednee-mezhdu-albaniej-i-litvoj.html>); «Литва закликала ЄС до негайних санкцій проти РФ через вирок Навальному» (<https://www.pravda.com.ua/news/2021/02/2/7282099/>); Країни Балтії ввели нові санкції проти Мінська: покарано міністрів спорту та інформації (<https://www.pravda.com.ua/news/2020/11/20/7274285/>); «Мир ціною держави: чи в тому є щастя?» (<https://www.pravda.com.ua/columns/2019/09/19/7226738/>);

«Украина, Литва и Польша проводят первое заседание «Люблинского треугольника» (<https://strana.ua/news/314700-ukraina-litva-i-polsha-nachali-pervoe-zasedanie-ljublinskoho-treuholnika-29-janvarja-.html>); «Сегодня начинается сессия ПАСЕ, на которой Украина хочет оспорить полномочия российской делегации» (<https://strana.ua/news/313818-sessija-pase-nachinaetsja-v-strasburhe-25-janvarja.html>); «Латвія. Ризький бальзам на українські рани» (https://zn.ua/ukr/international/latviya-rizkiy-balzam-na-ukrayinski-rani_.html), ін.

Висновки. Таким чином, важливість досліджень дискурсу в перехідних суспільствах зумовлена тим, що лише дискурс здатний дати раціональні відповіді щодо засадничих питань політичного розвитку, фундаментальних норм соціальної взаємодії, мети та місії існування окремої спільноти та усього суспільства. У вступі наголошувалось, що дослідження дискурсу вітчизняних медіа щодо країн Балтії – це «про Україну», а не «про країни Балтії». Дійсно, аналіз матеріалів щодо минулого та майбутнього, policy й politics країн Балтії засвідчує ірраціональність та не-громадянський стан вітчизняного політичного дискурсу відносно тих тем, які презентовано в матеріалах вітчизняних медіа. Ґрунтовної раціональної дискусії щодо досвід радянського минулого в нас, на відміну від країн Балтії, так і не відбулось, а декомунізація стосується радше символів, аніж сенсів. Раціональний дискурс щодо майбутнього, реальних перспектив європейської та євроатлантичної інтеграції об'єднує громадян. Дозволяє кожному індивіду побачити суспільний інтерес, ба більше – взяти участь у його конструюванні. Ірраціональний поділ на «ми» та «вони» відносно ЄС та НАТО – роз'єднує, обертаючись навколо не раціональних візій майбутнього, а «медіа-скандалів»; маніпуляції на користь емоційного сприйняття посилюють атомізацію суспільства. Про раціональний вітчизняний політичний дискурс щодо країн Балтії, їх минулого / майбутнього, policy / politics можна буде говорити лише за наявності головного елементу – дебатів.

У сучасному політичному дискурсі не залишилось місця для такого, здавалось би, елементарного здобутку політики епохи модерна й маркеру демократії, як політичні дебати. І якщо справедливою вимогою для модернізації та демократизації України є раціональність у здійсненні політики, то в умовах інформатизації посилюється вага раціонального дискурсу. А із цим точно є проблеми. Адже дискурс медіа сьогодні формується розважальними ток-шоу на політичну тематику та обертається навколо медіа-скандалів. Дебати стали табу у вітчизняному медіадискурсі навіть під час електоральних змагань. Не кажучи вже про відсутність у політичному дискурсі раціональних

дебатів щодо policy – проблем безпеки, економічної та соціальної політики, європейської інтеграції тощо. На жаль, в Україні застосування раціональної аргументації в дискурсивному просторі з метою переконання громадян поступилось місцем медіатизації політики. А політичний дискурс став простором спрощеного сприйняття реальності, місцем емоційного шантажу громадян із боку журналістів та експертів. Як наслідок – атомізація суспільних відносин, експансія індивідуальних інтересів та поступове зникнення простору «політичного». Дійсно, якщо у суспільстві немає колективного (суспільного) інтересу, то політика, як процес його вироблення та реалізації, виявляється взагалі непотрібною.

За відсутності раціонального дискурсу участь урядовців чи депутатів у політичних ток-шоу та удавана відкритість влади не здатні сприяти формулюванню мети політичного розвитку та визначенню напрямків реалізації політичного курсу з боку уряду. Маємо ірраціональний медіадискурс, який спотворює раціональний електоральний вибір та створює навіжену урядову політику.

Саме з таких напрямків – policy та politics – у вітчизняному медіа дискурсі як приклад для наслідування згадуються країни Балтії. При цьому треба віддати належне – країни Балтії завжди на сторожі демократії та європейського вибору України. І це цілком раціональна позиція, яка враховує суспільний інтерес Латвії, Литви та Естонії, як членів ЄС. Але будь-який зарубіжний досвід також повинен сприйматись критично, переосмислюватись на основі тих самих раціональних засад.

Конструювання політичного дискурсу в демократичних країнах відбувається у формі дебатів. Поліфонія публічного дискурсу (або дискурсів) у політичній площині репрезентується завше у формі бінарних опозицій. Одна з найкращих ілюстрацій раціонального політичного дискурсу – парламентські дебати. У них виражається квінтенсенція політичного дискурсу модерних суспільств. Ринок або держава? Індивідуальний або суспільний інтерес? Лібералізм або соціалізм? Це фундаментальні питання модерного політичного дискурсу. У вітчизняних умовах вони перетворюються на цілком конкретні дилеми політичної модернізації: демократія або авторитаризм? Парламентська або президентська республіка? Пропорційна або мажоритарна виборча система? [9].

Дискурс медіа є найбільш масовим. Він не лише транслює інші дискурси (передусім політичний), а й формує порядок денний завдяки використанню власних критеріїв відбору та презентації інформації. Дискурсивна формація медіа визначається, зокрема, критеріями рейтингу та формату. Рейтинг вимірюється кількістю переглядів, тобто охопленням аудиторії. Формат означає, що комунікаційна стратегія вибудовується таким чином, аби охопити

найбільшу аудиторію та покращити рейтинг. Унаслідок цього раціональні політичні дебати досить часто елімінуються з медіапростору. Замість них дискурс формують розважальні ток-шоу. І все ж таки слід відзначити, що медіа свою частину роботи виконали: у матеріалах рейтингових медіа в Україні досить повно та об'ємно представлено досвід країн Балтії. Слово за раціональними дебатами щодо імплементації цього досвіду у вітчизняному політичному дискурсі. Як писав відомий литовський поет Едуардас Межелайтіс: «Вірю в день, який прийшов, – не вірю в день, який має прийти. Вірю в небо, яке маю, – не вірю в небо, яке мені обіцяють» (переклад Д. Чередниченка) [3].

Література

1. Експерти презентували рейтинг ефективності українських медіа. *Сайти Українського кризового медіа-центру*. URL : <https://uacrisis.org/uk/rejtyng-efektyvnosti-ukr-media-2020>.
2. Еременко А., Яковлев Д. «Мы диалектику учили не по Гегелю». Философия в зеркале политической пропаганды: попытка антропологического подхода. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2019. № 25. С. 10–23. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i24.885>.
3. Межелайтіс Е. Дванадцять джерел (1919–1997). *Чередниченко Д. Литовська поезія в перекладах*. URL : <http://zahid-shid.net/index.php?rt=pereklad&num=17&start=1>.
4. Нападиста В. Україна в контексті викликів та загроз: погляд з країн Балтії. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 1. С. 243–268. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzpiend_2018_1_10.
5. Познер Р. Рациональный дискурс и поэтическая коммуникация: методы лингвистического, литературного и философского анализа / науч. ред. И.П. Кужелева-Саган ; пер. с англ. С.С. Носовой. Томск : Издательский Дом Томского государственного университета, 2015. 296 с.
6. Рейтинг топсайтів України. *Веб-сайт Інституту масової освіти*. URL : <https://imi.org.ua/monitorings/rejtyng-top-sajtiv-ukrayiny-i34992>.
7. Яковлев Д.В. Політична взаємодія як комунікативний процес: медіатизація, демократизація, раціоналізація : монографія. Одеса : Астропринт, 2009. 288 с.
8. Gasper D., Apthorpe R. Introduction: Discourse analysis and policy discourse. *The European Journal of Development Research*. 1996 № 8(1). С. 1–15. DOI: 10.1080/09578819608426650.
9. Yakovleva L., Yakovlev D. Institutional interaction and political choice in a transitional society. What role for the social sciences. *Nationalism and Ethnic Politics*. (2020). 2(4). P. 582–608.

Анотація

Яковлев Д. В. Дискурс вітчизняних медіа щодо країн Балтії: минуле/майбутнє, policy/politics. – Стаття.

У статті досліджується дискурс вітчизняних медіа щодо країн Балтії. Визначено, що в дискурсі вітчизня-

них медіа щодо Латвії, Литви та Естонії представлено такі теми: 1) переосмислення у країнах Балтії радянського минулого; 2) візії майбутнього країн Балтії, яке зумовлене європейською та євроатлантичною інтеграцією; 3) досвід країн Балтії в підвищенні ефективності публічної політики, здійснення економічних реформ; 4) роль країн Балтії у демократизації пострадянського простору, підтримка демократичних виборів та європейського вибору України.

На першому етапі обрано для аналізу сайти найрейтинговіших медіа в Україні за результатами 2020 року – «Pravda.com.ua» та «Strana.ua». Також обрано сайти двох найвідоміших аналітичних видань в Україні – «Дзеркало тижня» та «День». На другому етапі дослідження визначено коло матеріалів вітчизняного дискурсу медіа щодо країн Балтії для подальшого аналізу. Усі матеріали розділено на чотири групи: минуле, майбутнє, policy, politics.

Відзначено, що дослідження вітчизняного дискурсу медіа щодо країн Балтії дозволяє виокремити ірраціональність та не-громадянській стан сучасного політичного дискурсу в Україні. Перша проблема пов'язується з медіатизацією політики, а її подолання автор вбачає в поверненні до раціональних дебатів, як в електоральному процесі, так і для вироблення публічної політики. Повною мірою це стосується критичного осмислення досвіду країн Балтії. Адже цей досвід щодо минулого / майбутнього та policy / politics було презентовано у вітчизняному медіадискурсі, але критично не осмислено під час раціональних політичних дебатів. Друга проблема напряму стосується олігархізації медіа в Україні, а її вирішення залежить від посилення ролі громадянського суспільства. Адже олігархічна модель медіа, яка поєднує публічну владу та непублічну власність у руках декількох осіб, позбавляє права голосу представників великих соціальних груп, створює штучну монополію на інформацію, заважає повільному плюралізму та свободі слова. Водночас завдяки розвитку мережі Інтернет українська аудиторія має доступ до інформації щодо країн Балтії. Тепер слово за політичним дискурсом. У ньому у формі раціональних дебатів має бути обговорено досвід Латвії, Литви та Естонії щодо подолання радянської спадщини, демократизації, європейської та євроатлантичної інтеграції.

Ключові слова: медіа дискурс, політичний дискурс, країни Балтії, минуле / майбутнє, policy / politics, раціональний дискурс, медіатизація політики.

Summary

Yakovlev D. V. Discourse of domestic media on the Baltic States: past/future, policy/politics. – Article.

The article reveals the discourse of domestic media regarding the Baltic States. It is determined that the discourse of the domestic media on Latvia, Lithuania and Estonia is presented by the following topics: 1) rethinking the Soviet past in the Baltic States; 2) the visions of the future of the Baltic States, which is conditioned by European and Euro-Atlantic integration; 3) the experience of the Baltic States in improving the effectiveness of public policy, the implementation of economic reforms; 4) the role of the Baltic States in the democratization of the post-Soviet space and the support for democratic elections and the European choice of Ukraine.

In the first stage, the sites of the most rated media in Ukraine according to the results of 2020 – “Pravda.com.ua” and “Strana.ua” – have been selected for analysis. The sites of the two most famous analytical publications in Ukraine – “Mirror of the Week” and “Day” have also been selected. In the second stage of the study, a range of materials from the domestic media discourse on the Baltic States has been identified for further analysis. All the materials have been divided into four groups: the past, the future, policy, politics.

It is noted that the study of the domestic media discourse on the Baltic States allows distinguishing the irrationality and non-civil status of modern political discourse in Ukraine. The first problem is related to the mediatization of politics, and the author sees its overcoming in the return to rational debate, both in the electoral process and for public policy making. This fully applies to a critical understanding of the experience of the Baltic States. This experience of the past / future and policy / politics has been

presented in the domestic media discourse, but has not been critically considered during rational political debates. The second problem directly concerns the oligarchization of the media in Ukraine, and its solution depends on strengthening the role of civil society. The oligarchic model of the media, which combines public power and non-public property in the hands of several people and deprives representatives of large social groups of the right to vote, creates an artificial monopoly on information, and hinders political pluralism and the freedom of speech. At the same time, thanks to the development of the Internet, the Ukrainian audience has access to information about the Baltic States. It is now up to political discourse. It should discuss the experience of Latvia, Lithuania and Estonia in overcoming the Soviet legacy, democratization, European and Euro-Atlantic integration in the form of a rational debate.

Key words: media discourse, political discourse, Baltic countries, past / future, policy / politics, rational discourse, mediatization of politics.